

Aanvulling DOC 10 (b)

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 19530 2500 CM Den Haag

Windpark Den Tol Exploitatie B.V.

Jonkerstraat 21
7077 AT NETTERDEN

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Postbus 19530
2500 CM Den Haag
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
FF/75C/2014/0075

Kenmerk
FF/75C/2014/0075.toek.jw

Bijlagen
1

Datum 17 maart 2016
Betreft Toekenning ontheffing
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer [REDACTED]

Naar aanleiding van uw verzoek van 25 februari 2014 en de aanvullingen hierop van 18 april 2014, 21 juli 2014, 14 november 2014, 22 april 2015 en 1 december 2015, geregistreerd onder aanvraagnummer FF/75C/2014/0075, om een ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u de ontheffing die u heeft aangevraagd, van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 9 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het doden en verwonden van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project "Windpark Den Tol", gelegen in de gemeente Oude IJsselstreek. Het project betreft het realiseren en in gebruik nemen van een windpark met negen windturbines. De werkzaamheden bestaan uit:

- Het bouwen van windturbines;
- Het aanleggen van toegangswegen;
- Het uitvoeren van grondwerkzaamheden voor het aanleggen van kabels;
- Het plaatsen van duikers in diverse watergangen;
- Het in gebruik nemen van de windturbines.

Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 9 van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), rosse vleermuis (*Nyctalus noctua*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), grauwe gans (*Anser anser*), kievit (*Vanellus vanellus*), knobbelzwaan (*Cygnus olor*), kokmeeuw (*Chroicocephalus ridibundus*), kolgans (*Anser albifrons*), smient (*Anas penelope*), stormmeeuw (*Larus canus*), wilde eend (*Anas platyrhynchos*) en de wulp (*Numenius arguata*).

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet en zijn tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd. De grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet.

Verbodsbepalingen

Op grond van artikel 9 van de Flora- en faunawet is het verboden om beschermde inheemse diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Ontheffing

Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt voor soorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen. De belangen waarnaar verwezen wordt, zijn genoemd in artikel 2, lid 3 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Instandhouding van de soorten

Gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis zijn in het plangebied aangetroffen. Het plangebied betreft een open gebied met vrijwel geen opgaande beplanting. Geschikte bomen voor verblijfplaatsen van vleermuizen zijn niet waargenomen. De bomen zijn te jong of te geïsoleerd om functioneel te zijn als verblijfslocatie voor de soorten.

Het plangebied heeft een functie als foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis. Potentiele vliegroutes van de soorten liggen ten noorden en ten zuiden van de turbinelocaties. De meest noordelijke turbine ligt op enkele tientallen meters van één van de potentiele vliegroutes. Foerageergebieden en vliegroutes worden door de turbines niet aangetast. Op grotere hoogte vliegende exemplaren van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis kunnen echter in aanvaring komen met de rotoren van de turbines. Door de ingebruikname van de windturbines kunnen exemplaren van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis worden gedood of verwond.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
17 maart 2016

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2014/0075

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de pagina's 5 en 6 van de aanvulling op de aanvraag van 18 april 2014. De door u voorgestelde maatregelen zijn voldoende.

Zonder het nemen van mitigerende maatregelen zullen door de ingebruikname van de windturbines exemplaren van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis worden gedood of verwond. Berekend is dat onder de gewone dwergvleermuis twaalf slachtoffers per jaar zullen vallen. Dit aantal zal voor de ruige dwergvleermuis vier slachtoffers per jaar zijn. Het vlieggedrag van de laatvlieger maakt dat van deze soort weinig slachtoffers worden verwacht als gevolg van ingebruikname van de turbines. De soort foerageert doorgaans op een hoogte lager dan de hier gebruikte rotorbladen. De rosse vleermuis is slechts één keer vastgesteld in het plangebied. Het is reëel aan te nemen dat de soort zich incidenteel in het plangebied ophoudt om te foerageren. Het aantal verwachte slachtoffers onder deze soort is dan ook zeer klein. Voor de windturbines T2, T3, T4, T6, T7 en T8 is het geschatte aantal slachtoffers onder vleermuizen per jaar maximaal één per turbine per jaar. Voor de turbines T1, T5 en T9 wordt dit aantal geschat op maximaal drie slachtoffers per turbine per jaar. U stelt voor bij deze drie turbines een stilstandvoorziening in te bouwen om het aantal slachtoffers met 80 tot 90% te verlagen. De momenten worden met behulp van algoritmen bepaald en hierbij wordt onder meer gebruik gemaakt van het gegeven dat vleermuizen vrijwel alleen bij lage windsnelheid op rotorhoogte voorkomen. Gedurende de omstandigheden waarin de kans op slachtoffers onder vleermuizen het hoogst is, wordt de startwindsnelheid verhoogd en wordt ervoor gezorgd dat de rotorbladen in vrijloop langzaam draaien of stilstaan. Hierdoor wordt het aantal verwachte slachtoffers aanzienlijk verlaagd.

Om te bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis in het geding komt, wordt de 1% mortaliteitsnorm gehanteerd. Indien deze mortaliteitsnorm niet wordt overschreden, gaat het om kleine hoeveelheden slachtoffers die geen nadelige invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding. Ten aanzien van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger en de ruige dwergvleermuis volgt uit de berekening van de verwachte additionele sterfte als gevolg van ingebruikname van de turbines, minder dan 1% bedraagt. Met de voorgenoemde voorziening wordt het aantal verwachte additionele slachtoffers verder teruggebracht. De gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen.

Grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp

U heeft ontheffing aangevraagd voor de grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp. De grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp zijn in het plangebied aangetroffen. In het plangebied zijn 26 territoria van de kievit vastgesteld. De grauwe gans, knobbelzwaan en kolgans zijn vooral buiten het broedseizoen in grotere aantallen aanwezig in het plangebied.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
17 maart 2016

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2014/0075

De grauwe gans en de kolgans gebruiken de graslanden en/of akkers in en nabij het plangebied als foerageergebied. Deze soorten vliegen tevens frequent door het plangebied onderweg van en naar andere foerageergebieden in de omgeving. De knobbelzwaan foerageert en rust op graslanden, sloten, kanalen en plassen in de omgeving van het plangebied. De wulp passeert het plangebied regelmatig tijdens foerageervluchten en slaaptrek. Er vindt geen fysieke aantasting van foerageergebied van de soorten plaats. Door de ingebruikname van de windturbines kunnen echter aanvaringsslachtoffers vallen onder genoemde soorten. De sterftekans onder deze soorten is niet uitzonderlijk klein.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
17 maart 2016

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2014/0075

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soorten tot een minimum te beperken, stelt u maatregelen voor zoals beschreven op de pagina's 7 tot en met 10 van het als aanvulling opgestuurde memo "Aanvullende informatie Passende Beoordeling Windpark Den Tol" van 3 oktober 2013 en zoals beschreven in de aanvulling van 21 juli 2014. De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. Ter aanscherping zijn in de ontheffing echter aanvullende maatregelen opgenomen.

Door de ingebruikname van de windturbines worden exemplaren van de grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp gedood en verwond. U stelt voor de oriëntatie van de turbines parallel aan de belangrijkste vliegbewegingen te kiezen om aanvaringen met vogels te beperken. Om te bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp in het geding komt, wordt de 1% mortaliteitsnorm gehanteerd. De 1% mortaliteitsnorm gaat uit van 1% additionele sterfte als gevolg van het project, bovenop de natuurlijke sterfte. Als de 1% mortaliteitsnorm wordt overschreden, kan dit invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding van de desbetreffende soort. Uit de analyse blijkt dat ten aanzien van de genoemde soorten de gunstige staat van instandhouding kan worden behouden (<1% mortaliteit). De gunstige staat van instandhouding van de grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, de wilde eend en de wulp komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

De zorgplicht genoemd in artikel 2 van de Flora- en faunawet blijft van toepassing. In de ontheffing zijn dan ook aanvullende voorschriften opgenomen.

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van de belangen: 'de bescherming van flora en fauna', 'de volksgezondheid of openbare veiligheid', 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' en 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.

Voor soorten die zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Habitatrichtlijn. Het door u aangevraagde belang 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' is niet genoemd in de Habitatrichtlijn. De aanvraag is daarom, voor wat betreft vleermuizen, uitsluitend beoordeeld op grond van de belangen 'de bescherming van flora en fauna', 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten'.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
17 maart 2016

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2014/0075

Voor vogels kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Vogelrichtlijn. Het door u aangedragen belang 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' en 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' zijn niet genoemd in de Vogelrichtlijn. De aanvraag is daarom, voor wat betreft vogels, uitsluitend beoordeeld op grond van de belangen 'de bescherming van flora en fauna' en 'de volksgezondheid of openbare veiligheid'.

Het doel van het project is het realiseren en exploiteren van windturbines ten einde elektriciteit op te wekken uit wind. Het belang van windenergie ligt in de bijdrage aan het beperken van klimaatverandering, de transitie naar hernieuwbare energie en de vermindering van de afhankelijkheid van energie-exporterende landen en het verbeteren van de luchtkwaliteit. Vanuit Europa bestaat de verplichting dat Nederland ervoor moet zorgen dat het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in 2020 minstens gelijk is aan 14%. Dit project is noodzakelijk om de kabinetsdoelstelling inzake de duurzame energievoorziening te kunnen halen.

Flora en fauna

Klimaatverandering kan tot gevolg hebben dat soorten zich verplaatsen ten gevolge van verandering/ongeschikt worden van de habitat, uitsterven van soorten en verandering in de voedselketen. De nadelige effecten van het broeikaseffect zijn divers. Zonder maatregelen om de effecten een halt toe te roepen dan wel te minimaliseren, zullen de consequenties voor veel dieren en planten een desastreuze uitwerking hebben met als worstcase scenario het (lokaal) uitsterven tot gevolg. Door het klimaatprobleem bij de bron aan te pakken, de vermindering van uitstoot van broeikasgassen, kunnen hier op den duur velerlei soorten baat bij hebben.

Veiligheid en volksgezondheid

Door klimaatverandering kan de openbare veiligheid en volksgezondheid in gevaar komen. Hierbij kan gedacht worden aan zeespiegelstijging met risico op overstroming, langere droogteperiodes, zoetwatervoorziening, verandering van aanwezigheid infectieziekten, voorkomen van extreme hitte en koude en optreden van hittegolven. Door minder afhankelijk te worden van fossiele brandstoffen kan de klimaatverandering worden beperkt en vertraagd.

Tevens zal de luchtkwaliteit sterk verbeteren, omdat er bij de productie van elektriciteit geen emissies vrijkomen welke schadelijk zijn voor de volksgezondheid en welke bijdragen aan klimaatverandering.

Elektriciteitsvoorziening

Een belangrijk deel van de huidige elektriciteitsvoorziening wordt geleverd door centrales die voor hun productie afhankelijk zijn van koeling door middel van koelwater uit de grote rivieren. Ten gevolge van klimaatverandering zal de beschikbaarheid van koelwater en daarmee de elektriciteitsproductie in bepaalde perioden sterk afnemen. De oorzaken hiervan zijn gelegen in hogere watertemperaturen waardoor minder koelwater mag worden geloosd, maar specifiek gedurende hittegolven. Daarmee draagt het project bij aan het versterken van de energievoorziening door onder meer het verminderen van de afhankelijkheid van brandstoffen uit politiek instabiele regio's.

Economie

Klimaatverandering kan leiden tot belangrijke economische schade door overstromingen, weersextremen en beperkingen in zoetwatervoorzieningen, bedreiging van energievoorziening, vermindering van beroepsscheepvaart, verandering van de productieomstandigheden, meer schade bij meer extremen in het weer door bijvoorbeeld tekort aan zoet water, toenemend risico op ziekten en plagen en verzilting ten gevolge van een hogere zeespiegel. Door de overheid is de ambitie vastgelegd om in het jaar 2020 20% van de jaarlijkse energiebehoefte te verkrijgen uit hernieuwbare (duurzame) energiebronnen. Deze voorgenomen duurzame ontwikkeling en doelstelling zal de komende jaren voornamelijk worden toegeschreven aan windenergie, aangezien dit één van de goedkoopste en makkelijkste manieren is om hernieuwbare energie te produceren. Het onderhavige windpark zal bijdragen aan de doelstelling.

Gelet op het voorgaande en de onverminderde actualiteit van de naar voren gebrachte omstandigheden ben ik van oordeel dat de belangen 'de bescherming van flora en fauna', 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' voldoende onderbouwd zijn om de negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp, die als gevolg van de uitvoering van het project zullen optreden, rechtvaardigen.

Andere bevredigende oplossing

Het project is locatiegebonden. Voor de plaatsing van het windpark zijn verschillende locaties overwogen. Hieruit is Den Tol als geschikte locatie naar voren gekomen. De ecologische effecten van deze locaties zijn gelijk of kleiner aan de effecten van de andere locaties. Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning (buiten de kwetsbare periode) wordt schade aan de gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, grauwe gans, kievit, knobbelzwaan, kokmeeuw, kolgans, smient, stormmeeuw, wilde eend en de wulp zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee is het voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
17 maart 2016

Onze referentie
aanvraagnummer
FF/75C/2014/0075

Zorgplicht

Voor de soorten waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorschriften. Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Vogels

U dient gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten kan dit plaatsvinden door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden.

De ontheffing en de voorschriften treft u hierbij aan.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief digitaal of schriftelijk een bezwaarschrift indienen. De datum bovenaan deze brief is de verzenddatum.

Een digitaal bezwaarschrift kunt u indienen via mijn.rvo.nl/bezwaar. Als u schriftelijk bezwaar wilt maken, stuurt u het ondertekende bezwaarschrift naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, afdeling Juridische Zaken, postbus 40219, 8004 DE Zwolle.

Vermeld in uw bezwaarschrift in ieder geval onze referentie, het briefkenmerk en de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt. U vindt onze referentie en het briefkenmerk in de rechter kantlijn van deze brief.

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons:
088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum

17 maart 2016

Onze referentie

aanvraagnummer
FF/75C/2014/0075